

בבית המשפט העליון

רע"א 2759/07

בפני: כבוד השופט א' רובינשטיין

המבקשת: אליהו גרציאני (1988) בע"מ

נגד

המשיב: בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב (סגני הנשיא גרוס, קובו ורובינשטיין) מיום 19.2.07 בתיק ע"א 2037/02.

החלטה

א. בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב (סגני הנשיא גרוס, קובו ורובינשטיין) מיום 19.2.07 בתיק ע"א 2037/02, בו נדחה ערעור המבקשת על פסק דינו של בית משפט השלום בתל אביב (סגנית הנשיאה, כתארה אז, שבח) מיום 29.3.02 בתיק ת"א 131159/01.

ב. בסוף שנות השמונים ניהלה המבקשת חשבונות אצל המשיב. בשנת 1990 הגיש המשיב תביעה נגד המבקשת, בגין יתרת חובה שהצטברה לטענתו בחשבונה (ת"א (ת"א) 2104/90). המבקשת הגישה בקשת רשות להתגונן, בטענה של הפרת חובת נאמנות והתניית שירות בשירות. בשנת 1996 קיבל בית המשפט המחוזי (השופטת, כתארה אז, שטרנברג-אליעז) את עמדת המבקשת, ונקבע כי על המשיב לפצותה בגין נזקיה. בעקבות קבלת חוות דעת מומחה קבע בית המשפט - בפסק דין משלים - כי "המומחה... הגיע לתוצאה המראה כי נכון ליום 1.11.90 (בסמיכות ליום הגשת תביעת המשיב - א"ר) היתרה המתוקנת בחשבון... הינה 145,994 ש"ח בזכות. לאור ממצאי חוות הדעת נדחת התובענה" (פסק דין מיום 2.9.96). ערעור שהגיש המשיב לבית משפט זה נדחה ביום 13.4.2000 (ע"א 7424/96 בנק המזרחי בע"מ נ' חברת אליהו גרציאני, פ"ד נד(2) 145 - מפי השופטת, כתארה אז, ביניש). בדצמבר 2001 נפתח

ההליך נשוא ענייננו, והוא תביעת המבקשת לקבלת יתרת הזכות שנקבעה על ידי המומחה בהליך הראשון. ביום 29.3.02 נענה בית משפט השלום לבקשת המשיב לדחות את התביעה על הסף עקב התיישנות.

ג. בהכרעתו של בית משפט השלום נקבע כי עילת התביעה היתה התניית שירות בשירות, וזו היתה ידועה למבקשת למצער מסוף שנת 1990, עת הגישה בקשת רשות להתגונן, בה העלתה טענה זו. בית המשפט דחה את הטענה לפיה עילת התביעה התגבשה רק עם מתן פסק הדין (1996), בקבעו כי "פסק דין של בית משפט אינו יוצר עילת תביעה אלא מגבש אותה ו/או מצהיר על הוכחתה" (פסקה 6, תוך הפניה לע"א 145/71 ורמברנד נ' אגולסקי, פ"ד כה(2) 457). נקבע כי על המבקשת היה להגיש תביעה נפרדת או תביעה שכנגד, ומשלא עשתה כן החלה להימנות תקופת ההתיישנות כאמור.

ד. ערעור המבקשת לבית המשפט המחוזי נדחה ביום 19.2.07. בית המשפט דחה את עמדת המבקשת, לפיה פסקי הדין - ולא עצם העוולה, שעילת התביעה ביחס אליה התגבשה כאמור למצער משנת 1990 - הם עילת תביעתה. עוד נקבע כי פסקי הדין לא כללו סעד אופרטיבי המחייב את המשיב לשלם למבקשת - סעד שלא התבקש וממילא לא היה יכול להינתן. בית המשפט דחה טענות נוספות של המבקשת, בכללן הפרת חובת נאמנות של המשיב בעצם סירובו לשלם את יתרת הזכות - והריהו בנק שיש עליו חובת נאמנות, וכן הודאה בקיום זכות. כלפי פסק דין זה הוגשה הבקשה הנוכחית.

ה. בבקשה הועלו שתי שאלות להן, כנטען, חשיבות משפטית המצדיקה גלגול ערעורי נוסף: (1) "שאלת נפקות קביעה עובדתית של בית המשפט לפיה חשבון הבנק צריך להיות ביתרת זכות" (סעיף 32 לבקשה); (2) שאלת היקף "החובות החלות על בנק לאור קביעת יתרת הזכות - הן חובות אמון... הן חובות החלות על בנק מתוקף היותו גוף ציבורי הנתון לרישוי ופיקוח; והן חובת תום הלב" (סעיף 33). עוד נטען כי אין מתקיימים הרציונלים להתיישנות, ושקיימת הודאה בזכות, היוצרת למצער השתק. ביום 18.6.07 התבקשה תגובת המשיב, שהוגשה ביום 29.7.07. בתמצית נטען כי צדקו בתי המשפט בקבעם שעילת התביעה היא מעשה העוולה ולא פסק הדין (תוך הפניה ע"א 4600/91 מוסקוביץ נ' הבנק הבינלאומי הראשון, פ"ד מח(3) 455). עוד נטען כי המקרה, התחום לעובדותיו, אינו מתאים לגלגול ערעורי שלישי. וכי אין לשעות לטיעוני המבקשת, שעה שמנהליה "מותירים אחריהם חובות לבנק המשיב בסכומים העולים על הסכום אותו היא תובעת" (סעיף 29).

ו. לאחר העיון בבקשה ובתגובה, אין בידי להיעתר לבקשה. המבקשת מתייחסת לפסיקת בתי המשפט בהליך הראשון משל באה לתקן טעות חשבונית בחשבון הממשיך להתנהל. אילו כך היו פני הדברים, היה על המשיב לתקן את הטעות שנפלה בספריו, ועילת התביעה היתה נוצרת רק מן המועד בו עתרה המבקשת לקבל את כספיה ונדחתה. ברם, המקרה דנא עניינו, כפי שנעשה בהליך הראשון, פיצוי נזיקי - שכית המשפט בחר לכמתו באמצעות שערך החשבון.

ז. בהליך המקורי נקבע כי המשיב התנה שירות בשירות באופן האסור לפי סעיף 7 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), תשמ"א - 1981. בית המשפט המחוזי התייחס לסעיף 15 לחוק הבנקאות, לפיו: "דין נזק שנגרם לאדם על ידי עבירה על הוראות חוק זה, או על כל תקנה שניתנה לפיו, כדין נזק שמותר לתבוע עליו פיצויים על פי פקודת הנזיקין", וקבע "הנה כי כן, יש לפצות את הנתבעים על פי עקרונות דיני הנזיקין השואפים להחזרת המצב לקדמותו" (עמ' 17). בהתאם לעקרון זה - ובעקבות חוות דעת חשבונאית - קבע בית המשפט כי יש להעמיד את החשבון על יתרת זכות מסוימת. ברם, משמעות ניסוח זה לא היתה כי קיימת יתרה כאמור, אלא כי המבקשת זכאית לפיצוי בסך זה. להבהרת העניין ניטול לדוגמה מקרה בו עקב הפרת חובת הנאמנות הבנקאית היתה התובעת מפסידה עסקה כלכלית גדולה; יתכן שניתן לתבוע את הבנק בגין נזק זה, אך אין לראות בפיצוי שיפסק משום יצירת יתרת זכות בחשבון התובעת.

ח. בנסיבות קיבל בית המשפט המחוזי את טענת ההגנה של המבקשת לפיה גרם לה המשיב נזק, באופן המקוז את תביעת המשיב. שאלת חיוב המשיב בתשלום היתרה לא הועלתה, וממילא לא נדונה. כפי שציין בית המשפט המחוזי בהליך זה "יתכן כי בהליך מעין זה אפשר והבנק יתגונן ויעלה טענות נוספות הקשורות למערערת ובעלי מניותיה (לרבות קיזוז)" (סעיף 17 לפסק הדין). כפי שציין בית המשפט המחוזי (סעיף 12) הסעד היחיד שהמבקשת ביקשה בהליך הראשון היה דחיית תביעת המשיב - והיא זכתה לסעד זה במלואו. סעד כספי אופרטיבי לא התבקש, וממילא לא ניתן.

ט. ביחס לחובת הנאמנות, לא אמנע מלומר כי מאחר שנחלטה הקביעה שהמשיב גרם למבקשת נזק בסך האמור, היה מקום שהמשיב יפצה בעבור הנזק שנקבע (בשתי ערכאות) כי נגרם על ידיו. ברם, משנקבע שעומדת למשיב טענת התיישנות, לא מצאתי מקום לשנות מקביעת בית המשפט המחוזי, לפיה חובת הנאמנות של הבנק אינה מונעת ממנו להעלות את טענת ההתיישנות - זאת מעבר לטענות המשיב בדבר חובות נוספים של המבקשת ומנהליה. בית המשפט התייחס לדברי הנשיא שמגר בפרשת צבאח: "היקף החובה ו'רמת הנאמנות' הנדרשים מהבנק מעל לרמה הבסיסית הכללית משתנים

ממקרה למקרה ומושפעים מטיב היחסים בין הבנק ללקוח, ממידת מעורבותו של הבנק במערכת יחסים זו ומגורמים משתנים נוספים" (ע"א 5893/91 טפחות בנק משכנתאות לישראל בע"מ נ' צבאח, פ"ד מח(2) 573, 592). בנסיבות, ובהתחשב במערכת היחסים שבין הצדדים לאורך השנים, קבע בית המשפט כי אין הבנק מושתק מטענת התיישנות - ואין מקום להתערב בקביעותו, בוודאי שאין העניין מצדיק גלגול ערעורי נוסף (ר"ע 103/82 חניון חיפה נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ, פ"ד לו(3) 123; רע"א 6474/99 צוקרמן נ' פאלוך (לא פורסם); רע"א 6594/06 אשכנזי נ' שר (טרם פורסם)).

י. על כן, אין בידי להיעתר לבקשה. בנסיבות אין צו להוצאות.

ניתנה היום כ"א באב, תשס"ז (05.08.07)

ש ו פ ט